

O Mariji, o svetnikih
 In o radostih velikih,
 Ki nas čakajo tam góri. —
 Lepih lic je Manica,
 Lepša njena dušica.
 Lepa je kot solnčna roža,
 Ko jo zlati žarek boža,
 Čista lilija je bela,
 Kot skorjanček je vesela.

— — — — —
 Pojte gledat jo ljudjé,
 Sreče se učite ž nje!
 V stari bajti pod goró
 Sreča je domá,

Vi pa begate za njó
 Tožnega srcá. —
 V stari bajti pod goró
 Sveti mir prebiva,
 Vam pa solza za solzó
 Se po licu vliva,
 V stari bajti pod goró
 Božja nada vlada,
 Svet pozabil je na njó
 Ter brez upa pada.
 Pojte, pojte k Manici,
 Da se razvedrite,
 V njenem mladem srčici
 Sreče se učite!

J. —ek.

Podobe iz naroda.

II. V uboštvu.

(*Spisal Slavoljub Dobrávec.*)

Ko se je Tomčevi Katri tako namlelo, da se ji ni več prav zdelo brusiti tujih pragov, najela je v mali vasiči blizu Blok pritično sobico, kamor je zahajala vračajoč se z mnogih svojih potov. Oprtala je lično pleten koš »oprtnjak« in šla nabirat po hišah kurjih jajec; nabravši nekaj stotint drobne in nekaj kokošij, zapregla se je v samotež voziček, vrgla oprtavnico čez ramo, oje pod pazduho pa hajdi proti Trstu! Vozniki in gostilničarji se je niso posebno veselili, ker so kmalu spoznali, da ni potratna. Doberšen kos ovsenjaka in nekaj zrn kave v žepu, da jo je na potu spekla v gostoljubni hiši, zadostovalo ji je skoro do Trsta. Domov gredé je kupila »štruco« trdega kruha, utihotapila pest kave, pa ne veliko, ne, in zopet je bila preskrbljena do doma.

Lepa ni bila Katra, tudi ko je bila še mlada. Nekoliko prezarjavela koža, debel malce zavihan nos, sive oči in čudno top obraz, kazali so, da Katra ni krasotica. Hudomušni mladeniči so celó trdili, dasi po krivici, da ima usta prav od ušesa do ušesa. Katra seveda jim ni dišala osobito zastran tega, ker je znala povedati vsakemu »svoje«. Še ko je bila pastarica, ni mogla prikrivati nikomur tudi najpikrejše istine. Bila je sirota. Očeta menda še njena mati ni smela prav poznati; mati ji je pa umrla še mladoletni deklici, ko niti dekcle ne bi mogla nadomeščati. Od tedaj ji je pa usoda zapisala tuja vrata, ki so Katro bile po petah do blizu štiridesetega leta. Ni se šopirila z obleko, da bi se v nji mladeničem prikupovala, in službo zapustivši, imela je nekaj novcev prihranjenih. Ljudje so govorili,

da je več, a res ni bilo mnogo. S tem se je Katra lotila »kupčije«. Kak starejši mladenič ali kak vdovec spomnil se je vendar kdaj, da bi Katra morda ne bila napačna gospodinja. Nekdo jo je celó vprašal, če bi ga vzela. »Molči, molči, šara stara! Moje denarje bi rad, mene pa za vzglavnik, da bi sekal drva na njem«.

Tako je Katra ostala brez snubokov in niti domislila se ni nikdar, da so ti potrebni. Sedaj je pa že tako nekam na pol samostojna, zato bi ji bili popolnoma odveč. Ko pride v Trst, skrbi jo, kdaj in kako se vrne domov; ko pride na Bloke, mami se za jajci in kuretino, potem pa zopet v Trst. Jednolično ji teče življenje in vendar se ji zdi boljše kot prej v službi — v sužnosti.

Časi drmlja po cesti po šest in več takih samokolčaric druga za drugo. Kokošji krik se glasi daleč okoli. Da se ne bi v klanjec preveč mučile, ustavijo svoje vozičke pod Smoljevim pri Razdrtem ter najmejo konja, kateremu je voznik pripel vse vozičke po vrsti tako, da seza ta karavana kar skozi pol vasi. Dospevši na vrh odšteje vsaka vozniku »groš«, prime ročno oje in vsa vrsta se pomika med glasnim pogovorom in v gostem oblaku cestnega prahu po Krasu. Bose in gologlave, a vedno vsele in kričave, stopajo »Mine« proti Trstu.

Tu pa tam jo ubira za njimi tudi Drobničarjev Nace. Vendar ga babnice v večji družbi nič posebno ne marajo.

Nace je pasel Drobničarjeve krave, odkar ljudje pametujejo; pozneje je bil hlapec. Njegov oče je bil gospodar revni kočii in malemu vrtičku, a materina bolezen je pobrala še to malenkost. Mati je umrla in brezsrčni upnik je zagnal očeta z malim otrokom po svetu. Mladi Drobničarki se je deček

smilil in oče ga ji je pustil s solznimi očmi, kakor da bi slutil, da sedaj zadnjikrat gleda svojega sina, svojo kri. Odšel je na Hrvaško v šume. Tam doli v Slavoniji ga je pobil podirajoč se hrast. Za bolečinami je umrl, spomnivši na zadnjo uro dostikrat ime svojega sina. Mali Nace ni čutil ne slutil, da je sirota. Drobničarjeva sta ga rada imela, kolikor sploh more tuja mati prižeti drugega otroka. Prevzel je posel hišnega pastirja in vestno ga je opravljal, to spričalo so mu dajali, dokler ni šel od hiše. Odhod njegov iz Drobničarjevega doma pa je bil poseben odhod. Nace ni ostavil Drobničarjeve hiše kar tako morda radi kake nápak besede z gospodarjem ali gospodinjo, ne; tega bi tudi ne bil mogel nikdar storiti. Mladi Drobničar je ljubil svojo ženo jako, tako so govorili. Nikakor ni dopuščal, da bi se bila lačala poljskega dela, doma je pa že navadno le sedela praznih rok. Sosede so celó stikale glave trdeč, da pri Drobničarjevih baje žena hlače nosi, če tudi se oblači v težka svilena in draga krila. Otrok nista imela in tudi upanja nič, da jima ljubi Bog sploh kdaj navrže kako malo stvar; zato sta si mislila: »Komu neki hraniti? Živiva dokler moreva!« A nobeno brezdno, pravijo, ni tako globoko, da bi ga kdaj ne napolnili. Tudi Drobničarjeva je nagli račun spečal. Vštela sta se. Pogovarjala sta se sicer nekolikokrat, da bi Nacetu zapustila, kar jima ostane, ljudje so tudi govorili, da bode tako, in Nace je včasih pomislil, da bode morda kdaj še Drobničarjev »oče«, kakor je sedaj pastir, a tudi njega je upanje prevarilo. Prej ko mu je bilo dvajset let, postavili so jih upniki pod vedro nebo. S solznimi očmi sta se poslavljalala z Nacetom. V knjigi usode človeške jim je bilo zapisano, da se ločijo njihovi potje.

Deček je šel hlapčevat, onadva pa iskat pribežališča pod tujo streho. Ko si je toliko opomogel, da je imel kak krajcar, pozneje celo goldinar, spominjal se je radodarno svojih dobrotnikov. Spominjal se je dostikrat, da bi se mu bilo v otroških letih godilo siroti še mnogo huje, ko ne bi bil imel tako dobrih, da, predobrih rednikov. Bil je varčen človek, tovariši so ga vrstili celo med skopuhe, a to je bila krivica. V gostilno ni zahajal, ali sploh redkokdaj in le za potrebo.

Nace ni bil grd. Ženske so ga celo rade imele zastran kodravih las in njegovih živih očij. Tudi govoriti je znal lepo, gladko, kar ima v ženskih vsakako neko prednost. Ko so jeli o njem govoriti, da ima že dokaj prihranjene gotovine, tedaj bi bila tudi marsikatera blagovnica rada videla, če bi jo bil »vprašal«. Toda Nace je bil moder mladenič. Pošalil se je rad z marsikatero, pošalil srečavši jo na poti ali pri vodi, a več ne. Neko leto o kresu je bil pa Nace tudi zato v zadregi. Česal se je za uhom ter odmetal kodre s čela stopajoč sam za Ožepkovimi voli. Da, prav pri Ožepku na Blokah je tedaj služil in kesal se je še dolgo potem, da se je tam domenil. Vzrok njegovemu kesanju je bila dekla, mlada Nežica, ki je o sv. Juriju došla z njim v hišo. Rekali so ji le mlada Nežica. Bila je hči siromašnih roditeljev, ki je niso mogli nikakor preskrbeti drugače, kot da je šla sama si služiti vsakdanjega kruha. Dekle ni bilo pokvarjeno, celo svoje lepote se je prav malo ali nič zavedalo, dokler ni došlo med svet. Vsi so trdili o nji, da je neobično čedna, in jezične babe so že tedaj, ko je prišla k Ožepku, prorokovale nov lep zakonski par pod Ožepkovo streho. In niso se varale!

Nace se je res nekoliko časa otresal in krčil nejevoljno obraz, sitno se držal in osorno govoril, slednjič pa tudi tega ni mogel več. Škoda se mu je sicer zdelo, neizmerno škoda, onih par stotakov, ki jih je prihranil, od grla in ust odtrgal ter dal gospodarju shraniti. A naposled mu je le prišla na misel žentev. Ona se ga ni branila. Vedela je, da Nace ni napačen, lastno ognjišče je pa tudi več vredno kot najeta hiša. Majhnemu možičku, gospodarju Ožepku, stvar itak ni ostala neznan. O njem so ljudje trdno verjeli, da res »vidi skozi tri zidove«. Nobena stvar pod streho ni mu ostala tajna. Ko je zapazil razmerje med posloma, menil je: »Nace je pameten, dekline pa tudi, da ju le pamet ne zapusti!« Vzela sta se.

Na jesen je Nace kupil v vasi prazno, na pol podrto hišo in tje peljal svojo ženo. Vse, česar jima je nedostajalo, nadomeščala jima je zakonska ljubezen. Živela sta prav tako kot golob z golobico v prijetni slogi in ljubeznivem miru. A jastreb v podobi nekega zidarkega mojstra z Laškega zapazil je golobje gnezdo ter se zapodil vanj s svojimi kremplji. Bila ga je sama medena beseda in sladka obljuba. Nežica se je preveč podala njegovim zlatim besedam. Ta Lah jo je čisto spridil in spravil na napačno pot. Shajala sta se na večer, kadar ni bilo Naceta doma. Dokler mu je Lah dajal delo in zaslužek, vedel je že tako ukreniti, da mu Nace zvečer ni bil nadležan; ko je pa ta zvedel, kaj in kako, obrnil je Lahu hrbet in čuval ženo vsak večer. Ker so mu pa ljudje marsikaj natvezli, ljubosumen človek pa že tako vse večje vidi, kot je res, čakal je Laha vsako noč skrit pod ženinim oknom. Neki večer je šel mojster v pozni uri mimo njegove hiše. Morda se je to zgodilo le po kakem opraviilu,

ali je pa res imel slabe namere. Nace se zapodi nanj kot razdražen lev, podere ga na tla. Četudi je bil Lah krepkejši in bi vsakdo mislil, da bo za Naceta slabo, bil je on na vrhu, mastil mojstra nekaj časa, potem se svaljek nekam prekopicne, slišati je težke udarce, ki svedočijo, da nekemu ne bode dobro. Lah je obležal v lastni krvi na cesti. Ni bil še umrl in nekaj dnij potem so ga odpeljali na Laško, Naceta pa v zapor.

Dosedevši nekaj let, vrne se zopet na Bloke v svojo kočo. Našel jo je prazno. O ženi so mu povedali sosedje, da je zginila neke noči, Bog vé kam? Najbrž na Laško. — Lotil se je samotarstva ne maraje skoro nič več za človeško družbo. Sam si je kuhal, sam pral, sam jedel in tudi sam posodo pomival. Že kasno ga pride neki večer klicat županov hlapec iz sosednje vasi trdeč, da ga želi videti neka tuja ženska. Nekaj zavoljo radovednosti, nekaj radi poslušnosti, ker ga kliče oče župan, šel je Nace s hlapcem in videl je zadnjikrat — svojo ženo. Priliznjeni zapeljivec jo je zavrzel . . . Prevarjeni zakonski mož odpusti svoji ženi in se spravi ž njo ob njeni smrtni postelji. O čem sta govorila in kaj mu je oni večer povedala, tega ni nikdar pravil. Tudi pri pogrebu ga ni bilo.

Ta dogodba ga je vidno pobila in še manj se je kazal ljudem, kot prej. Mnogo tednov je tako samotaril. Poslednjič si je pa začel misliti: vsake reči je enkrat konec, tako bodi tudi z mojim žalovanjem po nezvesti soprogi. Jelo mu je nedostajati celó najpotrebnejšega živeža. Treba je bilo torej začeti skrbeti za »ljubi kruhek«. Videl je, kako se Tomčeva Katra maliči z jajci in kurami v Trst, z rožiči, limonami in utihoapljeno kavo pa zopet na Bloke, videl

jo je in kolikor dalje je premišljal o načinu, kako bi si v bodočnosti pridobival kruha, toliko primernejše se mu je dozdevalo, da bi kar Katro posnemal. Takoj je sklenil začeti slično »malo kupčijo«. Z leti je korakal sicer že proti petdesetaku, a živ človek ne more v grob, živi pa rad vsakdo, še črvič v prahu tako, kakor mu nese. Drobničarjev Nace je pa tudi še močan in zajetnega života, ne junak sicer, krepak pa skoro še bolj kot za mladih nog. Vrbarjev košeplet mu je prodal koš, to je, zmenila sta se tako, da mu Nace odšteje zanj, ko se prvič vrne iz Trsta, tri šmarne petice. Dobil je ličen koš-oprtujak in ponašal se je ž njim, ker je sam mojster trdil o njem, da ga ni lepšega v treh farah. Toda dvakrat ali trikrat samo je gulil Nacetu rame v Trst in že mu je bilo sojeno, da mora spremljati svojega gospodarja le na domačih potih, v Trst pa nikdar več. Nace je sklenil, da tako ne more več. Noge ga še nosijo, noge, ali rame, pleča in križ so pa že odpovedali. Kot pameten človek je spoznal takoj, da bi bilo lažje z vozičkom. Takoj drugi teden ropotal je samotež voziček pred in za svojim gospodarjem po tržaški cesti. S svojim početjem je bil s Tomčevo Katro kmalu navskriž. Ona si je prisvajala nepovržno pravo do pobiranja jajec in kur po vsi bližnji in daljni okolici. Nace je trdil, da je že od nekdaj to pravo mednarodno in ga nikdo ne more kratiti. Kriza se je končala s tem, da si je Nace molče izvolil oddaljenejša kraja, kar mu je Katra — seveda živeti moramo vsi — istotako molče dovolila. Jezila sta se pa še oba. Vendar se je ta jeza po mnogem srečevanju jako zmanjšala. Naposled je ni bilo že skoro nič več, le prijateljsko občevanje začeti je bilo obema težko. Ker je pa

Nace Drobničarjev kot mlajši pristopnik hotel s svojo tekmovalko živeti v miru in spravljivosti, pozdravi jo nekoč iz Trsta gredé med Postojino in Rakekom na nekdanj zloglasni »Ravbarkomandi« tako-le: »Bog daj dobro, Katra! Mari si zato jezna, ker tudi jaz kupčujem? Potreba je prisilila v to tebe in mene. Pa kaj bi se trgala o tem! Jaz te bom puščal v miru, če hočeš le tudi ti mene«.

Katra se ustavi in drži oje svojega vozička z obema rokama pred seboj. Oči ji švigajo kakor o blisketanju. Ko pa sliši, da bi ta usiljenec, ki živi le po njeni milosti, hotel še prijatelj biti ž njo, zapodi se jezno s svojim vozičem mimo njega, povozivši mu desno nogo in na levi pekoče kurje oko, tako da Nace prav krepko zakolne, Katra pa sika nanj, kolikor more:

»Šleva, kljukec, stavec, pepec, tepec, sivec, ti boš tukaj nam, starim kupčevalecem še v nadlego? Mar bo eunjar kramarjem napijal? Ti se boš še z menoj bratil, ti ropar, ki si slabši od onih, ki so Kristusa na križ pribijali. Ti si ubil Laha; zakaj si bil pa zaprt? Ti, ti — —« Nace ni vsega slišal, ker je v bolečinah in groznih mukah klecal svojo pot po cesti z nesrečnega mesta.

Oba sta za trdno sklenila nasprotno sovraštvo, kar se pa v istini ni vleklo baš tako daleč. Res, dostikrat sta se Katra in Nace srečala na poti iz Trsta in v Trst in prav tolikokrat sta se tudi strašno grdo pogledala. Ljudje so trdili, da bi se rada kar prebodla z očmi. Nace se je o taki priliki spomnil povozenega kurjega očesa, Katra pa omejene samooblasti v kupčijskih stvarih rodnega kraja. Pravijo, da se skrha vsakoršno, tudi še tako brušeno orožje. Če pa trdo jeklo odjenja, kako ne bi trma človeška? »Ničesar stalnega ni na

svetu«, vzdihnila bi bila lahko nekega dne Katra, ko je stopala z Nacetom uštric po cesti.

Zgodilo se je pa tako-le:

Slučajno je šla tedaj Katra sama z dobro obloženim vozičem proti Trstu. Najstrmejši klanec na vsi ti poti je od nekdanj Smoljevo pri Razdrtem. Sama ni mogla nikakor iztegniti. Ustavi se pod klancem in premišlja, kaj bi ukrenila. Srebrnega »groša« je pač škoda, da bi najela konja. Stiskava, kakor je bila, ni se mogla odločiti ni na levo ni na desno. Kakor pravi rešenik v sili, pridrmlja za njo Drobničarjev s svojo »kupčijo«. Nejevoljno se Katra obrne v stran, kakor da ne vidi in ne sliši prihajalca. Sklenila je že, da nikakor ne poprosi pomoči tega dedca, kljukca, starca, skoro rajša pa že najme. A srebrni groš? Tega je pa vendar le škoda! Nace takoj spozna njeno zadrego, toda spomnivši se dogodka na »Ravbarkomandi«, zakadi se mu pod nos, kakor ne vem kaj, in kmalu bi bil šel molče mimo Katre, svoje nasprotnice. A premagala je v njem tudi sedaj njegova dobrodušna stran. Kakor da bi ga nekaj zbódló prav v srce, tako nehoté se je ustavil, in Katra — čuda! — ta ga ni več tako »strašno« grdo pogledala. To ga je nekoliko utešilo.

Za trenotek pozabi vse nekdanje nevesčnosti in se sam ponudi:

»Katra, bode-li treba pomagati?«

»I, rada bi videla, če nimaš sam preteško«.

»Ne bo ne sile. Mislim, da že pojde«.

Molče sta potegnili na vrh najprej njen voziček in prav v tako tajinstvenem molku stopala sta zopet do Nacetovega pod klanec. Dospevši drugikrat na vrh, vzdihnila je Katra kakor iz globočine svojega srca:

»Hvala Bogu, zdaj sva pa že dobra«.

S tem je bil storjen pa tudi začetek raznim pogovorom, ki so jima krajšali pot čez Kras, ne samo sedaj, marveč mnogokrat po poznej, ker odslej sta Katra in Nace skoro vedno le skupno vozila. Popotniki so se jih že tako privadili, da so ja mnogi imeli za poročeno dvo-

jico, četudi ni bilo ni malo res. Nace je sicer tudi o tem že skrivaj premišljeval, bržkone tudi Katra, a do resnega pomenka o tem le nista mogla. Njega je do cela izučila prva žena; ona si je pa mislila, da je skoraj boljše tako, kot da bi revščino tlačila na kup. (Konec.)

Erazem Tattenbach.

Žaloigra v petih dejanjih.

(Spisal Prokop.)

IV. Dejanje.

1. prizor.

(Soba v Tattenbachovi palači v Gradcu.)

Grofica. Dr. Gallus.

Gallus.

Ljubezen do gospoda in rodbine
Privêla me je v mesto na vaš dom.
A dlje ostati tu mi brani čast.
Zato odidem.

Grofica.

Kaj vam je za Boga?

Gallus.

Gospa, neznano biti vam ne more.
Saj ni neznan vam podli mož — pisar.
Klevete je govoril zoper mène,
Pred licem me je grofovim oblatil.
Jaz pa služiti ž njim ne morem več
Pod jedno streho svojemu gospodu.

Grofica.

Takoj, ko se povrne, bode nas
Zapustil, moral bode zapustiti.
Kaj pravi grof?

Gallus.

Ne vé o tem naklepu.
Povedati mu sam ne smem, ne morem.

Preveč ima skrbij in drugih mislij.
Vznemiril bi ga morda moj odhod,
Razljutil bi se morda nad pisarjem,
Drvil bi se v nevarnost radi mène.

Grofica.

Resnično vam povem, da vas ne umem.

Gallus.

Vse bodete umeli kmalu jasno.
Le to vam dém: varujte se pisarja,
Ravnajte ž njim ljubó, oprezno, varno!
Uloga mu je izročêna, žal
Da prevelika in prevažna zanj.
Todà govoril sem. Bog čuvaj vas!
Na mrzli sever pojdem in naprej...
Spominjal se vas bodem z gorkim srcem.
Bog čuvaj vso rodbino slavno vašo,
Nikdar ji zvezda sreče ne utrni!

Grofica.

Počakajte Erazma, Gallus!

Gallus.

Z Bogom! (Odide).

2. prizor.

Grofica.

Odšel je torej. Kaj mu je? Ne vem
O koliko stvari mi je neznanih!

zakaj pa je tak norec, da vse verjame!« odgovori mu tovariš.

»Potem grem pa jaz h Korenu služiti«, pripomni nekdo.

»In nam boš za vino dajal kakor Andrej«, dostavi drugi.

»Da, ako bi bil tako prismuknen, kakor je on«, zavrne ga prejšnji.

Iz dalje začujejo hripav Andrejev glas:

»Tri leta že služim,
Tri leta še bom.
Če ona me noče,
Za 'iblajtarja' bom!«

in glasno se začno smejati.

Sprimejo se in zapojó, a ne mnogo lepše nego njih predobri prijatelj.

Podobe iz naroda.

II. V uboštvu.

(Spisal Slavoljub Dobrávec.)

(Konec.)

Lepe poletna noč se umika vročemu dnevu, ko krevsata naša znanca za svojima vozoma po oni dolgočasni široki cesti proti Opčini nad Trstom. Veličastna rudečkasta zarja javlja prihod zlatega solnca izza daljnih gorá. Prostrani pogled vekša krasoto te neopisno lepe božje prikazni v naravi. Človek kmalu neha čutiti pod pekočimi nogami apnenasto kraško trdino, ker pogled mu neprenehoma vabi duha in srce tja v daljavo, tja proti lepemu vshodu na ognjeno žareči Nanos, rudečkasti Triglav in bližnji Čaven ali plešasti Snežnik. Mirno ležeča lahna meglica vara pogled, da vidi opazovalec vse proti vshodu le daljno nedosežno jezero. Širna kraška planota je ljubko jezero z nebrojnimi zelenimi hribčki — otoki z belimi cerkvicami in mičnimi vasicami. Ta pogled mora očarati še tako razvajeno oko.

Nace in Katra nista imela časa opazovati tega res krasnega prizora. Ko sta srečno prikljukala do »Obeliska«,

jela se je vzdigovati solnčna krogla na jasni obok. Ker je bilo torej še rano, sile tudi ni bilo nikake, usedeta se in opazujeta zanimivi prizor, ko se pred človekom razgrne iz zelenih gričev nizko doli — morje adrijansko. Ta nedozirna temnomodra gladina, katere podoba se tako bajno strinja s svojim obrežjem, z vsemi zajedami, obronki in strmimi obalami, to je tržaški zaliv.

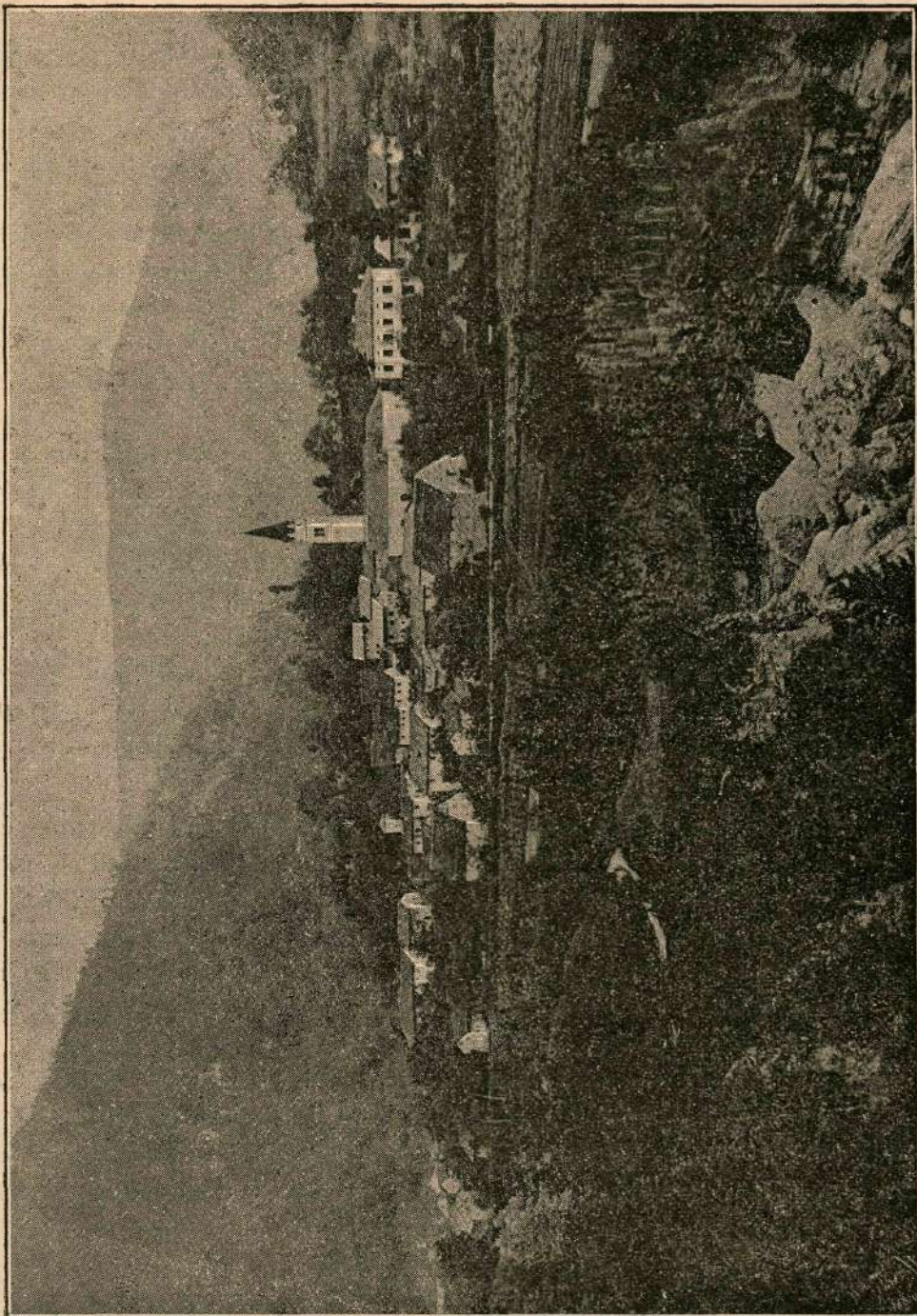
Naša potnika zreta molčé tja v širno vodeno planjavo, kjer je valček pri valčku, kakor da bi jo bil kdo navlaš nagrebenil. Naceta je ta pogled iz prva res nekam osupnil, a kmalu se je privadil prvotnemu vtisu, in oko mu je jelo uhajati v stran — na zamišljeno v daljavo gledajočo Katro. Česar je Nace čakal tako željno in tako nestrpljivo, izvrši se sedaj:

»Katra! Saj sva oba že pametna, človek je pa na stare dni tako nerad sam«.

Ona obrne pogled z morja na-nj, in oči so se jima strnile, kakor pravijo,

da se strinjajo s hriba na hrib leteče svetinje. Nace se ojači, ponudi Katri roko in ji pove, da se mu ne zdi napačno,

če bi se vzela. »Drug drugemu bova pomagala prenašati starost in nadloge«, dostavi, kakor svest si svoje zmage.

Sv. Lucija ob Soči.

»»Skoro da prav praviš, Nace««, seže mu ona v besedo. »»Tudi jaz sem že mislila o tem in ni se mi videlo pre-napačno. Domov gredé bova kaj več

govorila, sedaj pa le v mesto, da naju ne bo vročina lovila««.

Vse jima je šlo potem nekam bolj gladko, kakor da bi se bila rešila silnega

bremena. Nace je bil gostobesednejši in ona živahnejša.

Kakor navadno sta kosila tudi danes v znani gostilni blizu Sežane. V Trstu je to predrago. Po kosilu se Nace ojači in ga pokliče jeden polič, česar ni še nikdar storil, odkar kupčuje. Sam gostilničar je trdil, da bo treba to zapisati z ogljem v dimnik. Najprej nastavi Drobničarjev sam kupico k ustom, in prav težko jo je odtrgal, potem dotoči in primakne še Katri: »Na, pij!« In ni se ga branila, dokler ni ves božji dar izginil po grlu. No, v taki vročini ga je človek pa tudi potreben, ker je, kakor bi je vlivaj na živo apno. Nace je pa modroval še dalje, četudi se ni prej ne poslej sam ravnal po teh izrekih: Voda je sicer dobra pijača, a v tem kraju in o suši, kakor je sedaj, ni je lahko dobiti; o vročini pa dela želodcu silno težavo. Človek je žejen, pije in pije, da bi vse prepil, pa se mu drugod ne pozna kot v trebuhu, žejen je pa še vedno. Kupica vinčka nam ugasi žejo in ogreje srce.

Nace je še bolj hitel verižiti hvalnice »vinčku«, ko se je omajala tudi Katra in potrkala drugi polič. Oba je kraška kapljica prav do cela udobrovoljila. Pozabila sta bila skoraj na odhod. Došli so ja pivški senarji, in videč, da sta tako vesela in zgovorna, vzeli so ju k sebi na vozove.

Nesreča je bila in imela sta za slabo znamenje to, da nista bila oba na jednom vozu. Nace ni mogel drugače, kakor da je svojemu vozniku, znanemu Matevžu Graharju, povedal vso današnjo srečo. Tudi Katra si ni mogla kaj, da je povedala v prvem veselju, kdo jo snubi. Voznik je nekaj prikimal, ker se mu je pa stvar zdelala menda premalo zanimiva, rekel ni ničesar in zrl pred-se na prašno cesto.

Ko sta se blizu Postojine poslavljalja s svojima dobrotnikoma, dostavila sta voznika skoro jednoglasno, da bodo morali slaviti poroko na Krasu.

Sreča je nestanovitna. To je dobro, predobro vedel tudi Drobničarjev Nace. Prekrasna, celó nebeško lepa zdela se mu je misel o mirnem zakonskem življenju. Ta misel ga je popolnoma očarala. Skoro sam ni vedel, na katerem koncu bi se je lotil, da bi se je bolj navžil. Vendar ga je nekaj vznemirjalo: strah, da se mu Katra izneveri. Vedel je sicer dobro tudi on, da je imela Tomčeva temeljite vzroke zato, da sta sklenila z ženitvijo počakati do jeseni, češ: sedaj je še dober zaslužek in delati treba, dokler je čas. A Nace se je vendar bal, misleč: Katra ima svoje muhe, in boljše je »drži ga, kot lovi ga«.

Prav hudobni duh ga je menda potrjeval v tem strahu, in prav hudobni duh mu je moral tudi dati v glavo misel, naj bi si Katro za trdno pridobil, da bi ga ne zapustila nikdar več, če bi tudi hotela.

Daleč tam gori pod hribom, kjer pelje pot z Blok v Bistro, stoji na samem lesena, s slamo krita koč. Majhna zakajena okna imajo dvojen namen: oskrbovati koč s svetlobo in odpravljati iz nje neprijetni dim. Tukaj biva stara sivolasa in sivoôka ženica, prihuljene postave in čudnega vedenja. Izpod dolgih obrvij gleda dvoje oces, katerih se mora vsakdo ustrašiti. Celó v bližnji vasi strašijo otroke ž njimi, rekoč: če boš tak, pošljemo po Gašo; ta te tako »hudo« pogleda, da se bodeš kar stresel. S koščenima rokama pridela na gredicah pred koč pest boba in par krompirjev. Mleko ji daje stara koza. Sicer pa ljudje ugibljejo, o čem neki starka živi. K zadnji posestnici zakajene koč priklatala se je bila kar tako, da nikdo ni

vedel, od kod, in pokojna Marijana, ki ni imela otrok, mož je bil umrl pa v ječi, ker je bil bajè v zvezi s Prelesnikom, zapisala je na smrtni postelji kočó Gaši. Drugega ji ni dala zanjo, kot obljubo, da se bode vsako leto na obletnico njene smrti brala v župnijski cerkvi sv. maša za njeno dušo. Marijana je zapustila svet z nado, da se je bode Gaša spominjala, kakor je obljubila, toda obljuba je ostala samo obljuba. Pokojnica je pa vendar umrla v ti nadi in kočó zapisala Gaši. Babnica zdaj tu samotari. Živ krst je ne obišče drugače kot na skrivnem, in tudi ona ne gre nikamor. Le časi se pri nji oglasijo — cigani. Starka je na glasu, da zna prorokovati srečo, da more ljudem škoditi, v sili pomagati, najhujše sovražnike spraviti in poravnati, a tudi »narediti«. Zato gledajo ljudje pisano celó onega, o kojem vedó za gotovo, da je bil pri nji. Le redkokdaj se približa kak človek njeni koči, in tedaj starka že ve, da je išče za to, ker potrebuje njene pomoči, njenih skromnih vednostij, uspeha njenih čudežev, pomoči od njene sleparije. Gaša tudi sama ve, da slepari, niti sama ne veruje svojim čirečarom, in vendar . . . O, ironija!

K ti starki napoti se nekega dne tudi Nace. Tožil ji je svoje gorjé, kakor na spovedi in še bolj natanko. Ženica ga je zvesto poslušala in memljala s praznimi čeljustmi. Nace je svojo izpoved dovršil z nujno prošnjo, da naredi baba tako, da njega Katra nikdar ne zapusti. Pomenljivo skomizne starka z ramama in reče, da ne more kar tako. Ali ne bi mogel on nekoliko počakati, iti domov in za tri dni zopet priti? Nace prikima.

Potem mu tudi reče, da potrebuje za tako delo novih bukev, a te stanejo denar in denarja ona nima. Bukve stojé

dva srebrna goldinarja; brez teh ni mogoče ničesar. Naceta je ta izjava tako nekam neprijetno dirnila, da se je skrčil, kakor kdo, kadar ga začne ščipati. Toda plavaj ali utoni, misli si on, skrči obraz strašno nevoljno, segne z roko v desni žep ter se sklone zanjo, kakor da bi mu žep sezal najmanj do kolena in izvleče dva srebrnjaka, prav svetla, nova ter ja vrže pred babnico, da sta na zemljenem tlaku prav otožno zazvenčala. Nacetu je segal ta glas prav do srca in od tam se še pomenljivo odmeval: nikdar več, nikdar več nas ne bodeš videl! Potem odide na pol potolažen.

Ni minil še teden po tem dogodku, ko stopa Drobničarjev Nace od hiše do hiše, od vasi do vasi s košem na hrbtu in vpije kakor sam s seboj zadovoljen pred vsakim pragom: »Imate kaj jajec, kokošij, piščet na prodaj?«

Ko je bil že dobro naložil svoj koš s »kupčijo«, tedaj se je nebo nad njim kakor njemu navkljub pooblačilo. Soparen zrak je naznanjal nevihto ali vsaj močno ploho. Zadovoljen z današnjim dnem, ker že davno ni tako lahko in tako brž napolnil svojega koša, stopi Nace v bližnjo hišo in počije. Danes je namreč prvič pobiral tudi po Katri nem okraju, četudi je ni vprašal za to; zagotovilo pa ima — in tega ne vé nikdo — da ga Katra za noben denar ne zapusti, prav za nič ne. Tako je »narejeno«. Huda pa tudi ne more biti zastran tega, saj bodeta tako kmalu mož in žena.

Nekaj dnij poprej je bila Katra izvedela po ženskah, da je bil Nace pri starki pod goro. Kmalu potem so bili na Blokah ciganje, ki so se tudi pri nji oglasili, in črna ciganka ji je prokovala srečo, rekoč: »Ako tega ne storiš, kar si se namenila, nesrečna bodeš

do smrti; ako se pa to zgodi, ne bode ti treba trdo delati, drugi bodo za-te skrbeli«.

Potem pa Katra še bolj sili na-njo: kaj je ono, kar si je namenila. Ciganka trdi, da sama tudi ne vé, da nji je le tako od zgoraj »dano«, in kakor ji je »dano«, tako pové. Katra začne zopet iskati neki denar in ciganka se omeči, da je še prositi ni treba več ter pové, da je to ženitev s človekom, kateri se pa boji, da ga ne bi zapustila. Katra ni bila izmej onih zarobljenih ljudij, ki ne vedó, da ima roka pet prstov, če jim pokažeš le palec; zato se ji je tudi tu nekaj zasvetilo v glavi: po kaj neki je hodil Nace pod goro. To vprašanje jo jame nadlegovati kakor sitna muha po letu. Ciganko zapodi, dasi ni šla rada, potem se pa zapre v svojo sobo in kuje maščevalne naklepe, Nacetu najlepše nade uničuječe. Hudo, hudo se je hotela znesti nad njim, nad ubogim Nacetom!

Isti dan kot on, šla je tudi ona nabirat »robe« za v Trst. Jeza se ji ni prav nič ulegla in maščevalni naklepi v nji se niso nasproti ubogemu Nacetu še prav nič premenili. Kdor ima pa že začetkom smolo, ne zapusti ga ta dišavina nikdar rada. V tistem dežju, ko je Nace počival in vžival samo zadovoljne trenutke nesojene svoje sreče, vedrila je Katra v sosednji vasi, kjer je bila že zvedela, da je ta pritepenec, sivec, starec, lenuh, zastarani grešnik, morilec in ropar Drobničarjev pobiral blago brez njenega vedenja po njenem okraju. To jo je bolj jezilo, kakor da bi se ji bil predpasnik odvezal sredi tržaškega mesta. On, ki hodi okoli starih čarovnic, da bi ji naredil, da bi morala vedno za njim letati, on, da bi bil kdaj njen mož! Bu-u-u, za nič take sramote! Tomčeva Katra lahko sama

živi, ima že še toliko. — To jo je tako vzdignilo, da ni več čutila petá pod seboj, samo čut v drhtečem srcu. S palico jezno vihteč stopa iz vasi po poti, koder je imel ravnokar prikrevsati Nace. Nevihta je ponehala in na poti so bile velike in majhne luže. Tudi blata je bilo mnogo.

Zrak je bil svež in čist, nebo jasno kot kristal. Večerno solnce se je oziralo na daljne goré, oziralo tudi na ubogega Naceta, ki je počival pod znano mu hruško tepko, na kateri se je za mladih nog tolikrat navžil tečnega sadú. Mladostna leta se mu živo slikajo pred očmi, kako je bilo pri Drobničarju, potem, kako sta živela z Nežico . . . , spomin mu je hotel na svojem v vek se vrtečem kolesu pokazati temne podobe njegovega življenja, ko ugleda Nace pred seboj — prav na nasprotni strani velike potne luže razjarjeno Katro — svojo zaročenko. Mislil je nekaj ziniti, a niti sam se ni nikoli mogel več domisliti kaj, ker ga je Katra prehitela s svojimi litanijami, katerih ploho je že večkrat okusil. Danes je bila pa mera priklopela že do vrha, v Nacetu se vzbudi moški ponos, ko začne ona s palico mahati proti njemu. »Na, pa daj, udari, če te je kaj, poskusi!« — Katra mahne z vso močjo proti njemu, a ker je bila predaleč, udari le v lužo. Rumenkasta, kalna voda pljuskne mu v obraz, a tudi po obleki. To Naceta ujezi, mahne, in sedaj se je Katri tako godilo kot njemu prej. Ker se je prizor le ponavljal, nestalo je naposled v luži vode, in le blato jima je odletavalo izpod palic po obleki in obrazu, da sta bila oba marogasta in umazana kakor zidarja. Bog vé, koliko časa bi bila še tako obdelavala blato na poti in kdo bi se bil umaknil, ko bi ne bil Nace — ne vemo ali navlašč ali po nesreči

— dregnil s palico ob njen jerbas in odbil pogrinjalo, da je nekaj brzonogih piščancev izletelo v zlato prostost pod hruško. Katri je bilo sedaj že več do njih kot do prazne mlatve po blatu. Pusti torej Naceta in jih gre lovit. V tem pa on zmagovito in hitreje kot more odnese peté.

Minila je dolga zima in prišla prijetna vigred, ko začnejo tudi z Blok zopet drdrati samotež vozički v Trst in iz Trsta, a naša znanca se nista nikdar več srečala na cesti, odkar sta tako srdito otepala blato pod Ožepkovo hruško. Leto za letom se je mladilo in Nace ni pogledal, kje je Katra, ona pa tudi ne, kje je Nace. Trdil je, da tudi ona starka pod gričem ničesar ne vé, da se ji tudi on sam pusti očarati na vsakem križpotju tudi o polnoči. Osivel je močno, tudi Katra je osivela, vendar koraka še čvrsto s svojim vozičem po cesti bosa in dostikrat z okrvavelimi nogami, polnimi prahú. O, ljubi kruhek!

Nace je jel hoditi in voziti bolj počasi kot nekaj. Iz Trsta gredé privošči si ga po poti kak poliček. Nikomur ne toži svojih nadlog; le oni dan, ko je bil naložil sebe in svoj voziček na Grahharjevega Matevža voz in je tudi Matevž prisedel, jela sta tožiti drug drugemu svoje nadloge in nezgode, in Nace je povedal Matevžu svojo dogodbo s Katro. Ta se je nasmehnil, potem potegnil s kazalcem desne roke preko ščetinastih brk pod nosom ter dvakrat ali trikrat ponosljal: hm! — hm! — potem pa zopet dvakrat ali trikrat: m-m-hè! — m-m-hè! Hudoben pa ni bil. Dostavil je še tolažilne besede: »Morda se bode pa le dala kako utolažiti. Nikar ne obupajte!«

»Oh, Matevž, nič ne bo, nič. Zamerljiva je; jaz jo poznam, da ne bo ni-

česar več ž njo!« — Vendar se je Nace nekako potolažen poslovil z dobrohotnim senarjem na Razdrtem ter jo po malem pomikal proti domu.

Bilo je že blizu sv. Martina, in po naših krajih smo bili še brez snega tisto leto. Zjutraj sreča Grahharjev Matevž Naceta, ko je drdral z vozičkom preko senenega trga v Trstu na rudeči most. Od daleč se mu Matevž smeje izpod velikanske kožuhovke, kakoršno je nosil večjidel le-ta.

»Kdaj greste domov, Nace?« vpraša ga in smeh ga sili, da so se mu drobne oči kar skrile pod čelo.

»Kmalu, ko prodam!« odvrne ta.

»Danes boste pa lahko snubili po potu; Katro bom vozil nazaj«, nadaljuje Matevž na pol resno.

»E, norčujete se, kaj bi to!« reče Nace in izgine z vozičkom v stransko ulico. Ko se je vračal, ni bilo več videti Matevževih vozov na navadnem mestu. Gotovo so že odrinili, misli si Nace in jo molčé ubere sam proti Opčini. Nebo se je zagrnilo z oblaki in kazalo, da bo v kratkem dež.

Res, Nace se je močil že na Opčini. Kmalu za njim pridrdrajo Matevževi hlapci, na zadnjem vozu Matevž sam s Tomčevo Katro, za njó voziček, Nacetu znano orodje, ki mu je nekaj povozilo desno nogo in kurje oko. Tudi palico ima Katra poleg sebe. Oj, ono palico izpod Ožepkove hruške. Nesreča ali pa sreča je tudi to, da imajo vsi trije samo jeden dežnik; sicer je precej velik, ali za take ljudi, ki se obračajo, osobito ker je tudi Nace prisedel, vsak v svojo stran, vendar-le malenkost.

»Nace, h Katri sem se potisni! Kaj bosta tako povešala nosove. Prijatelja bodita, če že ne več. Saj smo ljudje. Malo časa bomo še živeli, zakaj neki bi si še te ure grenili. Pametna bodita.

Ti, Katra, si tudi nekam čudna. Nad Naceta drži dežnik, da se ne bode močil«. Tako je napeljeval Matevž šaljivo obe stranki na dobro pot sprave. Katra je sicer nagnila dežnik tudi nad Nacetov klobuk, pogledala ga pa le ni. Resničen je pregovor, da jednaka nesreča že sama ljudi spametuje, in tudi Katra je nekako pozabila prošle krivice, ki so se ji časi dozdevale celó neodpustljive, in ni se držala več tako strašno temno in jezno.

Pri kupici vina v Sežani razvezal se je jezik vsem. Najhujša sovražnika sta se sprijaznila. Ko sta prekoračila Gaberk, poslovivši se z Matevžem, ki to pot ni šel naprej, jela jima je brisati v obraz in oči mrzla burja s snegom. Prijazna pivška planota je pod belo odejo. Trudna narava počiva pod sneženim ogrinjalom in čaka, da ji pomladanska trobentica s prisolnčja zatrobi v novo življenje, ko pojde zopet vse v starem tiru, v navadni bujnosti, v navadni in vendar

vsako leto novi krasoti. Tudi naša znanca kramljata srečno in samozadovoljno, če tudi jima snežena gaz zavira hojo. Kot prijatelja, ki sta se sešla po dolgih letih, pogovarjata se o prošlem življenju, o prihodnji sreči, katera se jima mora takoj po njuni zvezi odkriti, ne sicer šele v bodoči pomladi, marveč kmalu, kmalu . . . takoj. Prijazno solnce človeške sreče mora jima vendar zasijati, četudi pozno, pozno.

Ne slikata si v nji razkošnosti, obilja in udobnosti v življenju, ker to, kar ona nazivljeta srečo, ima jako malo pogojev, jako malo željâ, in če so te izpolnjene, tedaj sta srečna.

Sneg jima je zametel pot, da sta morala voziček do prihodnje pomladi shraniti na Razdrtem, kamor sta prišla ponj — novoporočenca, ko je beli zvonček priklil iz zemlje in jel zvoniti naravi v novo življenje, morda tudi njima kratko srečo.

Človeška srca.

(Povest. — Spisal Jos. Krasjanin.)

III.

Pet mesecev pozneje sta sedela v pritlični sobi Knezove hiše stari Knez in soproga, in za malo časa pride še dr. Gaber v sobo.

»No kaj mislite, gospod doktor!« izpregovori Knez srknivši nekoliko črne kave iz krasne posode; »ali ga je Lojzika že pozabila, kar so ga vzeli k vojakom? Ali niste nič govorili ž njo? Meni ne pove ni besedice o tem«.

»Mislim, da ga ni pozabila in ga tudi ne bode. Take stvari, take bolezni ne minejo tako hitro. Le izpregovorite vi sami ž njo, da vidimo, kaj in kako misli!« menil je dr. Gaber.

V istem trenutku vstopi Alojzija ter prinese smodek na mizo.

»Lojzika, sedi k nam!« ukaže oče hčeri.

Toda hči si pomišlja, ali bi, ali ne.